

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	15.03.2019
Received / Makale Geliş	21.12.2018	Published / Yayınlanma	16.03.2019

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI KAVRAMI BAĞLAMINDA AHMET EFENDİ HAMAMI VE ÇEVRESİNİN YENİDEN KULLANIM OLANAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ¹

ASSESSMENT OF POSSIBILITIES OF THE REUSEING OF AHMET EFENDI BATH AND IT'S SURROUNDINGS

Dr. Mustafa KORUMAZ

Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, KONYA / TÜRKİYE
ORCID:0000-0001-6337-9087

Mimar Şerife AKIL

Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, KONYA / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0001-5879-4817

ÖZET

Ülkemizdeki pek çok şehrimizin tarih merkezleri yoğun bir değişim ve dönüşüm baskısı altında kalmış, hızlı kentleşme ile beraber özgün kimliklerini de kaybetmişlerdir. Bu bölgelerde tarihi kimliği olan binalar yıkılmış ve yerlerini özellikle ekonomik kaygılarla ile güncel binalara bırakmışlardır. Konya tarihi kent merkezi de bu değişimden etkilenmiş, sahip olduğu mimari kültürel mirasının önemli bir bölümünü kaybetmiştir. Konya tarihi kent merkezinin önemli bir odak noktası olan Aziziye Camii ve bu yapının çevresi günümüzde hem Konya'da yaşayanlar hem de turistler için çok kullanılan bir alandır. Makale kapsamında Aziziye Cami ve güneyindeki Ahmet Efendi Hamamı'nı kapsayan kentsel meydanın özelinde bu bölgedeki değişime dikkat çekerek, değişimden kaynaklı problemleri tespit etmek, yeni yapılaşmalara yönelik tarihi doku ve referanslı stüdyo eğitiminden çıkan sonuçlar tabanlı öneriler getirmektir. Böylelikle tarihi kent merkezlerinde tarihi doku duyarlı tasarım kriterlerine yönelik değerlendirmeler yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Konya, Ahmet Efendi Hamamı, Koruma, Yeniden İşlevlendirme, Tarihi Çevrede Yeni Yapı

ABSTRACT

The historic centers of many cities in our country have been under pressure of intense change and transformation and they lost their authentic identities. In these urban areas, buildings with historical identity were demolished and replaced with new buildings with economic concerns. The historical center of Konya was also affected by this change and lost its grant number of architectural cultural heritage. Aziziye Mosque, which is an important point of the historical city center of Konya and its surroundings is commonly used by both Konya city dwellers and tourists. In this article, historical environment referenced suggestions were brought with drawing attention to the changes in the urban square which is surrounded by Aziziye Mosque and Ahmet Efendi Bath and with to identify the problems arising from negative changes base on architectural design studio results. As a results, some evaluations were made on historical environment-sensitive design criteria in the historic city centers.

Keywords: Konya, Ahmet Efendi Turkish Bath, Preservation, Reusin of Historical Building, New Design in Historic Environment.

1. GİRİŞ

Ülkemizdeki pek çok şehrimizin tarihi merkezleri yoğun bir değişim ve dönüşüm baskısı altında kalmış, hızlı kentleşmeyle beraber özgün kimliklerini de kaybetmişlerdir. Bu bölgelerde tarihi kimliği olan

¹ Bu makale yazarlardan Şerife AKIL'ın Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Yaptığı Ahmet Efendi Hamamı ve Çevresi Yeniden Kullanım Olanaklarının Değerlendirilmesi isimli tez çalışmasında derlenmiştir.

binalar yıkılmış ve yerlerini güncel binalara bırakmışlardır. Konya tarihi kent merkezi de bu değişimden etkilenmiş sahip olunan kültürel mirasını önemli oranda kaybetmiştir. Bu değişimlerin en önemli nedenleri taşıt trafiğinin yeniden düzenlenmesi, geniş yolların açılması ve tarihi dokunun onarımından daha çok, yıkıp güncel uygulamaların yapılmasının tercih edilmesidir. Bu bağlamda tarihi kent merkezlerinin kaybedilmesinde arsa ve emlak fiyatlarının oldukça yüksek olması sebebiyle her zaman yeni bina yaparak daha çok alan kazanımı hedeflenmiş, böylelikle tarihi doku ekonomik gelir kaygılarıyla tahrip edilmiştir.

Tarihi çevreler bir organizma gibi her zaman değişir ve dönüşürler. Yapıların ekonomik ve fiziksel ömürleri düşünüldüğünde bu değişimin gerçekleşmesi kaçınılmaz olarak görülmektedir. Hiçbir değişime uğramamış bir tarihi kent merkezi düşünülemez. Zamanın yıpratıcı etkisi, malzeme dayanımları gibi nedenlerden dolayı sürekli bir bakım ve onarıma gereksinim duyulmaktadır. Bununla beraber tarihi kent merkezlerinin çağın gerektirdiği değişimlere özgün kimliklerini bozmadan adapte olması beklenir. Bu adaptasyon gerçekleşmediği zamanlarda ise tarihi dokunun tercih edilmemesine, terk edilmesine ve çoğu zaman da kaybedilmesine neden olmaktadır. Bu noktada temel ölçüt tarihi dokunun özgün kimliğini bozmadan bu değişimi yönetmektir. Uluşahin (1992)'e göre tarihi çevrede yeni yapı yapmanın gerekçelerini şöyle açıklamıştır: Genişletmek amacıyla, yapıya yeni bir kimlik kazandırmak amacıyla, yapının fiziksel koşullarını düzeltmek için ve yeni fonksiyon kazandırmak amacıyla ek yapmak olarak sıralamıştır. Bu özet yaklaşımlardan da anlaşılacağı gibi tarihi doku ve çevreye yeni bir yapı yaparak veya tarihi binaya yeni bir ek tasarlayarak çevrenin ve yapının dönüşümü güncel duruma adaptasyonu sağlanmış olacaktır.

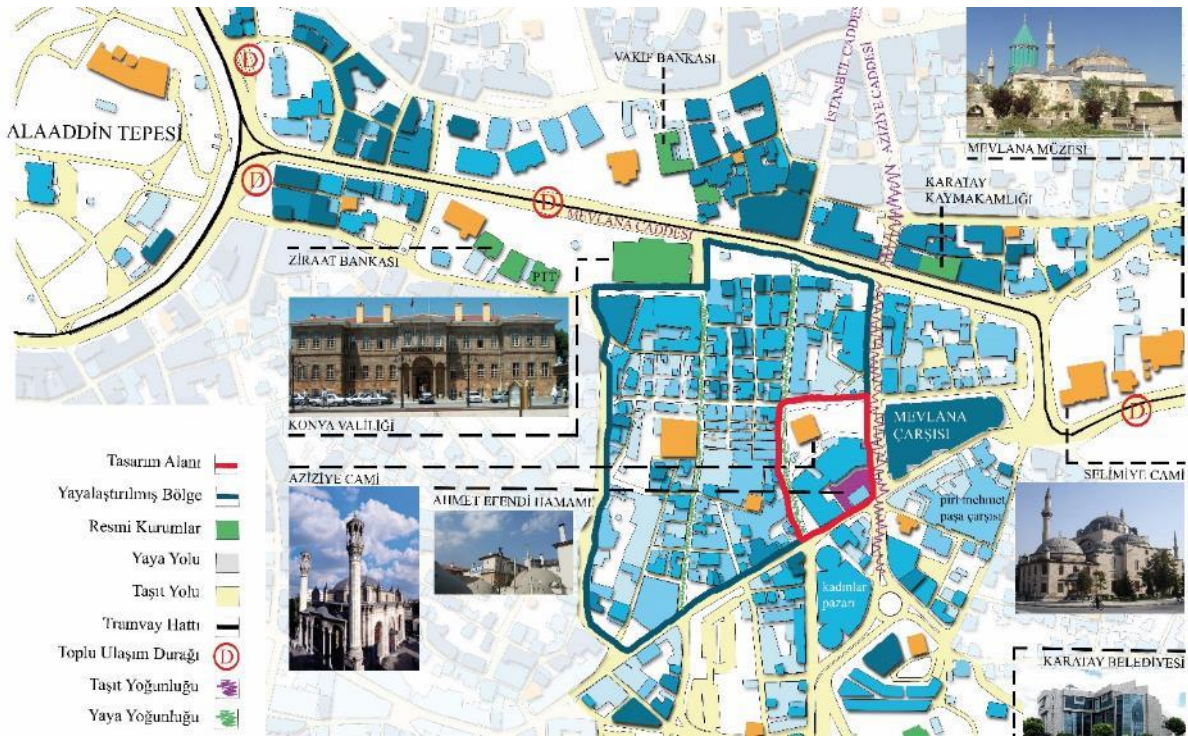
Tarihi çevrede yeni yapı kavramı farklı problemleri barındırmaktadır. Bu konu özellikle son yirmi yıllık süreçte Türkiye gündeminde tartışılmaktadır. Tarihi çevrenin nitelikleri yeni binada nasıl kullanılabilir, kentsel kimlik nasıl devam ettirilir, yeni binanın kütle büyüklüğü, tasarım tekniği ve malzemesinin nasıl olması gerektiğine yönelik oldukça fazla tartışmalar yaşanmaktadır. Bu tartışmalar özellikle Avrupadaki örnekler referanslı gerçekleştirilmekte, gözlemlenen bu örneklerin Türkiye şartlarında yapılabileceği bağlamında oldukça sık tartışmalar yaşanmaktadır. Özellikle ülkemizde tasarımı, malzemesi, uygulaması ve en önemlisi de anafikir olarak oldukça farklı yaklaşımlar, olumsuz örnekler gözlemlendikçe konu güncelliğini korumaktadır. Türkiye'de olumsuz örnekler görüldükçe konunun meslek camiası ve karar verici yasal organlar düzeyinde yeterince kavranmadığı ve bilgi eksikliklerinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bilgiye dayalı tasarımların yapılması gerektiği söylenebilir. Bilgiye dayalı olmayan yaklaşımların tamamında tarihi kent dokusu büyük bir risk altında kalacak, özgünlüğünün zarar görmesi, çevresel algılarının azalması, mekanın kalitesinin düşmesi, tarihi doku içinde uyumsuz malzeme ve tasarımların oluşmasına neden olunmuş olacaktır. Bu tür olumsuz uygulamalarda kullanıcı profili de değişmekte, nitelikli kullanıcılar bölgeyi terk etmekte ve yerlerine sosyal problemler oluşturan bir kullanıcı profilinin gelmesine neden olmaktadır.

Konya Tarihi kent merkezinin önemli bir odak noktası olan Aziziye Camii ve bu yapının çevresi günümüzde hem Konya'da yaşayanlar hem de turistler için çok kullanılan bir alandır. Çalışma, Aziziye Cami ve Güneyindeki Ahmet Efendi Hamamı'nı kapsayan kentsel meydanın özelinde bu bölgedeki değişime dikkat çekmek, problemleri tespit etmek, yeni yapılaşmalara yönelik tarihi doku ve referanslı öneriler getirmektir.

Bu çalışma, sürekli değişim ve dönüşüm baskısı altındaki tarihi ticaret merkezlerindeki yeni yapılaşmalara yönelik değerlendirmeler Konya ve Ahmet Efendi Hamamı özelinde yapılmıştır. Tarihi doku referanslı yeni yapılaşmaların nasıl olması gerektiği ve tasarıma nasıl girdi sağlayabileceklerine yönelik değerlendirmeler yapılmış, karar vericiler, eğitimciler, araştırmacılar ve kentliyi konu ile ilgili bilgilendirerek bir farkındalık oluşturmaya çalışılmıştır.

2. AHMET EFENDİ HAMAMI

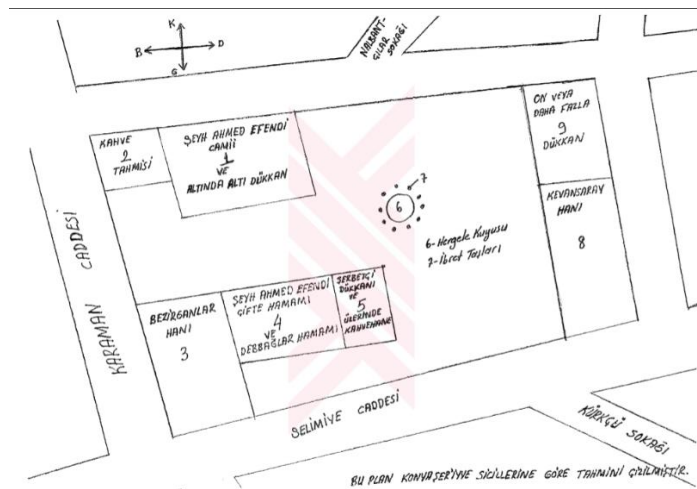
Hamam, Konya'nın tarihi ticaret merkezinde ve Aziziye Camiinin güneyinde yer alır. Konyada çok az sayıdaki kentli tarafından bilinir. Az bilinmesinin nedeni yapının zaman içerisinde çevresinin tamamen yüksek katlı iş alanları ile çevrilerek, hamamın beden duvarları ve kubbesinin çevreden algılanmamasından kaynaklanmaktadır. Hamama ulaşım ancak çevresindeki yüksek blokların arasındaki bir giriş boşluğundan ulaşılmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Ahmet Efendi Hamamı'nın Konumu

2.1. Yapının Kısa Tarihçesi

Ahmet Efendi Çifte Hamamı ve Debbaglar Hamamı, Musahib Mustafa Paşa tarafından mütevellisi Şeyh Ahmet Efendi eliyle yaptırılmıştır. “Kanlı Göl” diye bilinen Konya Kalesi'nin Atpazarı Kapısı dışındaki alanda yaptırıldığı bilinmektedir (Konya Şer'iyye Sicilleri, 27/74). Hamamın önünde Hergele Kuyusu diye bilinen bir kuyunun varlığı bilinmektedir. Bu meydana da Hergele Meydanı dendiği aktarılmaktadır. Konya'da surun içerisinde bulunan sığır ve koyunların genellikle Konya Kalesi'nin Telli ve Atpazarı Kapısı'nı kullandıkları ve bu kuyudan sulandıkları bilinmektedir. Bu tarihi kuyu zamanla kapatılmıştır. Bu kuyunun çevresindeki ibret taşlarında cezaya çarptırılan insanların kesik parçaları teşir edilirdi. Bu bölgeye Kanlı Göl denmesinin sebebi bu olduğu bilinmektedir (Konyalı, 1964). Yapılış tarihi Konya Şer'iyye Sicillerinde 1667 olarak bilinmektedir (Küçükdağ, 1992:70). Önder (1962:256). Küçükdağ (1992) bu konuda “Konya'da bir Mevlevi Manzumesi” isimli makalesinde, Ahmet Efendi Çifte Hamamı'nın bulunduğunu yerde daha önceleri Piri Mehmet Paşa evkafına ait bir hamamın bulunduğunu belirtir (Şekil 2). Yazar bu hamamın mütevellisi Mahmut Efendi tarafından 1660 yılında satıldığı bu hamamın Şeyh Ahmet Efendi tarafından alınarak yıktırıldığı ve yenden yapılarak 1667 yılında hizmete açıldığını belirtmektedir.

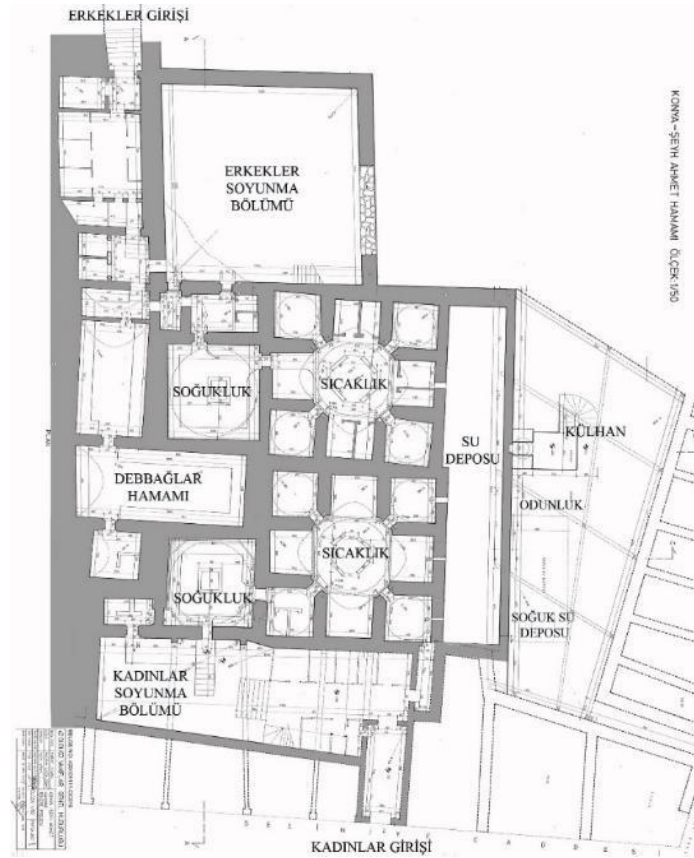

Şekil 2. Bu Plan Konya Şer'iyye Sicillerine Göre Tahmini Çizilmiştir (Ağaoğlu, 1996).

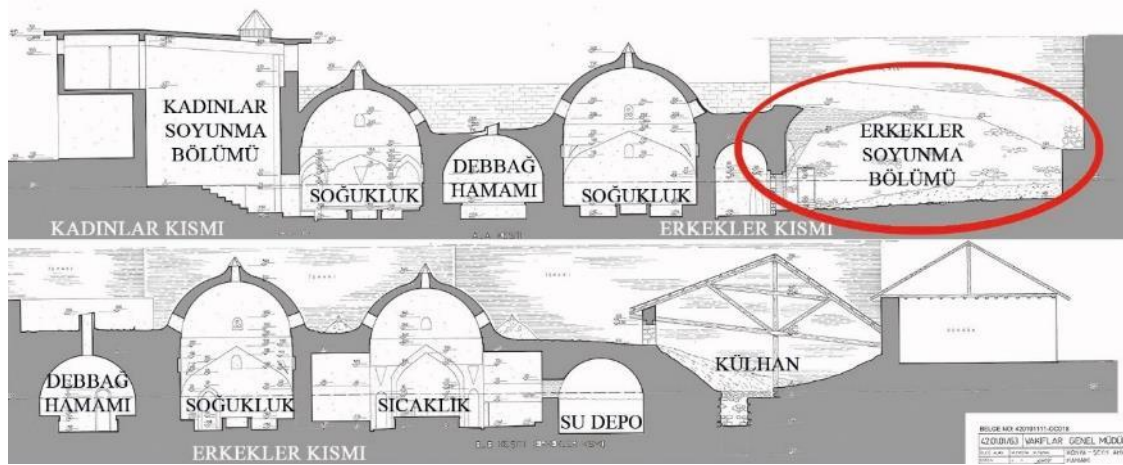
2.2. Yapının Mimari Özellikleri

Aziziye Camii'nin güney cephesinde yer alan çifte hamamdır. Gayrimenkul Eski Eser ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı kararı ile tescillidir. Yapı günümüzde çevre yapılaşmaya göre yaklaşık 2 m düşük kotta kalmıştır. Buna ilaveden özgün kimliğinde olmayan ve zaman içerisinde çevresine yapılan hamama göre yüksek katlı yapılaşmalar sebebiyle çevreden algılanamamaktadır. Sadece hamamın güney doğu bölümünde yol boşluğundan kısmen erkekler sıcaklık bölümü kubbesi görülmektedir.

Yapı alan özellikleri itibariyle tam simetrik olmayan bir çifte hamamdır. Simetrik olmamasının nedeni yapının batısında bulunan debbağlar hamamı ile entegre olmasından dolayı simetrik plan şeması değişmek zorunda kalmıştır (Şekil 3). Konyalı, (1964) debbağlar hamamının keçe imalatında kullanıldığını aktarmaktadır. Hamamın erkekler bölümünde merkezi kubbeli bir soğukluğun olduğunu, sıcaklık bölümünde ise 10 adet kurnanın bayanlar ve erkekler bölümünde ayrı ayrı bulunduğunu, dört açık ve dört kapalı eyvan ve halvetlerin bulunduğunu, aydınlık bir mekan olduğunu Konyalı (1964) tanımlamıştır. Hamamın su deposu ve külhan bölümü doğu cephesi boyuncadır. 1984 tarihli rölövesinde bu bölümler gözlemlenmektedir. Külhan bölümünün örtüsü geçici ahşap bir malzeme ile doğu-batı yönlerine eğimli beşik çatı ile örtüldüğü çizimlerle belirtilmiştir (Şekil 4). Bu tarihli rölöve çiziminde hamamın kuzeyinde yer alan bayanlar bölümünün soyunmalık kısmı betonarme ile yenilenmiş muhdes mekandır. Hamamın üst örtüsü yerinde dökme mozaik kaplamalı ve bu kaplamalar yer yer deforme olmuştur. Hamamın özgün kubbe kaplamalarının moloz taş olduğu tahmin edilmektedir. Süreç içerisinde su yalıtımı amaçlı yerinde dökme mozaik uygulaması yapılmıştır. Özellikle 1980 sonrasında yapı maliyetlerinin oldukça yüksek olduğu dönemlerde kurşun kaplama yapılamadığından bu tür kaplamalara geçici dönem izin verilmiştir. Önder (1962) yapının erkekler soyunmalık bölümünün kubbesinin 1961 tarihinde tamamen yıkıldığını aktarmaktadır. Yazar aynı dönemde kadınlar bölümünün özgün durumu ile ayakta olduğunu daha sonra mütevellî heyeti tarafından onarıldığını aktarmaktadır.

Şekil 3. 02.07.1985 Yılında Onaylanmış Rölöve Projesi (Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivinden)

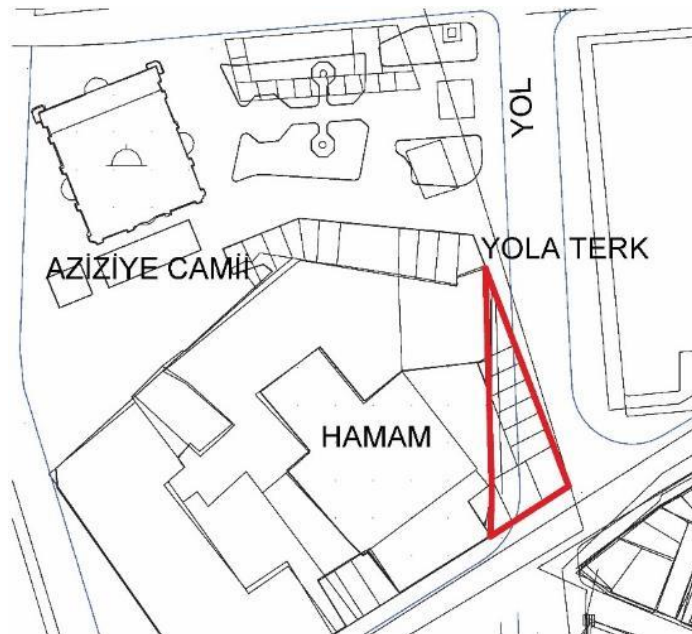

Şekil 4. 12.07.1985 Yılında Onaylanmış Rölöve Projesi (Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivinden)

2.3. Güncel Durumuna Yönelik Değerlendirmeler

23.12.1988 tarihinde Ahmet Hamamı'nın bulunduğu alan, 75 pafta, 163 ada, 97 parsel, alanı 2911 m² olarak tapusu tescil edilmiştir. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı'nın 11.06.1982 gün A-3691 sayılı kararı ile onaylı projesine göre etrafındaki dükkanların yapılması isteğinin, söz konusu hamamında aslına uygun olarak onarılıp kullanılmasını sağlamak koşuluyla uygun olduğuna, vaziyet planında yola terk edildiği görülen Külhan ile etrafındaki yapıların da eski eser olmaması muhtemel olduğundan bu kısımdan geçecek yolun yapımında herhangi bir sakınca görmemiş, bu karar doğrultusunda uygulamaya karar verilmiştir (Şekil 5). Yola terk edilen mekanlar olan, hamama ait Külhanın bir kısmı, Sivas Halı, Tuzcu Silleli Derviş Yıldız, Selimiye Fırını gibi konya için referans dükkanların tamamı günümüzde mevcut değildir (Şekil 6-7 ve Şekil 8-9).

Yola terk edilme kararından sonra uygulama gerçekleşmiştir. Kentin trafiğini rahatlatmak için yapılan yeni yollar tarihi kent merkezlerini taşıt ağırlıklı yeniden tasarlanmalarına neden olmuş, bu uygulamadan birçok tarihi eser olumsuz etkilenmiştir. Bu tür uygulamalar tarihi kent merkezlerinin tarihi yapı dokusunu ve izlerini değiştirerek yeni bir kent dokusu oluşturulmuştur.

Şekil 5. Hamam ve Hamam İle Bütünleşmiş Ticaret Mekanlarından İmar Yoluna Terk Edilen Bölümler

Şekil 6-7. 1985 Yılına Ait Sivas Halı Dükkanı-Tuzcu Dükkanı (Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivinden)

Şekil 8-9. 1985 Yılına Ait Selimiye Furunu ve Diğer Dükkanlar (Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivinden)

Şekil 10. Hamamın Güney Doğudan Görünüşü

Tarihi Ahmet Efendi Hamamı, İstanbul Caddesi ile Aziziye Caddesi arasında kalan adada merkeze yakın konumda bulunmaktadır. Hamamın bulunduğu adanın çevresinde Konya Bedesteni bulunmaktadır. Ahmet Efendi Hamamı günümüzde kısmi olarak bütünlüğünü kaybetmiş, çevresel algısı oldukça zayıflamış bir yapıdır. İlaveten hamamın kadınlar bölümünün yola terk edilen bölümünde yapının niteliğine uygun olmayan bir betonarme ek bulunmaktadır. Yanlış müdahalelerle kısmi olarak özgünlüğü bozulmuş olan hamam, günümüzde nitelikli bir restorasyon hazırlandığı içerisinde olduğu bilinmektedir.

Şekil 11-12. Hamamın Algısını Engellenen Aziziye Camii Yönündeki Yapılaştırmalar

Şekil 13-14. 1985 Yılına Ait Üst Örtü Durumu (Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi)

Şekil 15-16. Günümüzde Hamam ve Çevresini Kapatın Yapılaşmaların Hamam Tarafından Algısı

Şekil 15-16. 1985 Yılına Yıkılan Erkekler Bölümü Soğukluk Mekanı (Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi)

3. TARİHİ ÇEVREDE/TARİHİ BİNA İLE İLİŞKİLİ YENİ YAPI TASARIM KRİTERLERİ

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı farklı parametreleri içeren, tarihi çevrenin ana belirleyici olduğu, yeni uygulama ile tarihi çevrenin uyum arayışına yoğunlaşmış yaklaşımlardır (Kapubağlı, 2004). Tarihi çevrede yeni yapı ile ilgili tartışmalar koruma kaygısının artmasıyla başlamıştır. Kentlerimizde ruhu olmayan kimliksiz çevrelerin yaratıldığı gözlemlendikçe, tarihi yapı geleneğinin nasıl yaşatılacağı, özgün sosyal yaşamın nasıl korunacağı ve sürdürülebilir bir kentsel çevrenin nasıl oluşturulabileceğine yönelik arayışlar başlamaktadır (Karakul, 2009). Avrupa Mimari Miras yılı kapsamında yayınlanan Amsterdam Bildirgesi'nde (1975) bütünleşik koruma kavramının önemi belirtilmiş ve yeni yapıların çevreleriyle uyum içinde olmalarını sağlayacak bazı hacimsel ve boyutsal (yükseklik, arazi kullanım katsayısı vb.) bir yöntem uygulanması gerektiği ifade ederek, yeni yapılaşmalara yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımında eski ve yeni bilinçli şekilde bütünleştirilerek, kimlikli kentsel çevreler oluşturulabilir (Branca, 1979). Tarihi bölümlerin araştırılarak yorumlanması, sadece cephe ölçeğinde değil fonksiyon, malzeme, teknoloji gibi konularda da doğru ilişkilerin kurulmasına olanak sağlamaktadır (Akçura, 1992). Tarihi çevre içerisinde tasarım yapmak çevrenin tasarım üzerinde daha etkin rol oynamasını gerektirmektedir. Tarihi çevrede bir tasarımın başarılı olması için belirli şartlar araştırmalar neticesinde elde edilmiştir. Bunlar: tasarım alanının tarihi ve coğrafyası ile bağlantı kurmak, ulaşım aksları ile bağlantı kurmak, önemli manzara ve perspektiflere saygılı olmak, tarihi çevrenin ölçeğine saygılı olmak, mevcut binalardaki gibi kaliteli malzeme kullanmak, çağın gereklerine göre yeni doku ve kentsel görünüm oluşturmak (Golding, 2001). Eski ve yeni tasarım malzeme gibi özellikler itibarıyla tamamen zıt veya uyumlu olabilir. Bu noktada önemli olan yeni yapıların eskilerden ayrılarak yeni bir kimlik yaratma kaygısında olmaları gerektiğidir (Mısırlısoy, 2017). Bazı örneklerde birbiri içine geçmiş tasarım teknikleri olmasına rağmen, tarihi çevrede tasarım yaparken özetle şu teknikler kullanılabilir.

- Aynısını yapan yaklaşımlar (kopya-taklit uygulamalar)

- Uyumlu yapma

-Benzerini yapma

-Nötr yapma (Etkisizleşme)

-Yorumlama

-Zıt/Kontrast Yaklaşımlar (Aydın, 1998; Midilli Sarı, 2005;- Kanat Duralı, 2007; Öç ve ark. 2010).

3.1. Aynısını Yapma

Taklit etme/kopyalama yaklaşımında, geleneksel yapıların biçim, malzeme, cephe elemanları, renk vb. özelliklerin aynen tekrarı söz konusudur (Karatosun, 2010). Bu yöntem kullanımında tarihi çevredeki dönemsel farklılıklar kentli tarafından algılanamaz ve algıda karmaşaya yol açar (Korumaz, 2003).

3.2. Uyumlu Yapma

Tarihi çevredeki uyum arayışları doğrudan tasarıma çevre verilerinin dahil edilmesi ve farklı olduğunun gösterilmesidir. Tarihi çevrenin tasarım verisi olarak yeni tasarıma dahil edileceği benzetme yapma, nötr yüzeyler oluşturma ve yorumlama başlıkları altında toplanabilir.

Benzetme: Tasarımcının becerisinin ön planda olduğu bir yaklaşımdır. Genellikle modern malzemeler ile tarihi çevrenin fiziksel özelliklerinin analizi sonrasında güncel binada benzetmeler yaparak yeni binayı tasarlamaktır. Kat yükseklikleri, pencere boşlukları yapı detaylarının sadeleştirilmiş benzerlerini kullanma, renk ile iletişim kurma en çok tercih edilen benzetme türleridir.

Nötr yüzeyler oluşturmak: Tarihi çevre içerisinde yapılan yeni tasarımdaki cephenin dominant karakteri zayıflatılarak tarihi binaları ön plana çıkaran tasarım yaklaşımıdır (Erkartal & Özür, 2015). Genellikle en çok bilinen geniş reflekte cam yüzeylerle bu etkiyi yakalamaktır. Her ne kadar cam malzeme çok bilinse de farklı malzemelerin kullanıldığı tarihi çevreden farklılaşan kütsel hareketlerden arındırılmış cepheler tasarlanabilmektedir.

Yorumlama: Tasarımcının ustalığı, mimarlık kültürü, tarihi çevreyi gözlemleyip tasarıma yardımcı verileri alabilmesi veya stilize edebilmesi, kabiliyeti gibi sebeplere bağlı olarak tasarımların niteliği de değişir. Yorumda tarihi çevrenin veya yapının tasarım verisi olarak nasıl değerlendirilebileceği, eski detayların güncel malzeme ile nasıl stilize edileceği konulara açıklık getirir (Korumaz, 2003). Kütsel hareketleri, pencere ve kapı boşluklarının yorumu en çok kullanılan tekniklerdendir. Benzetme tasarım tekniği yorumlamaya göre daha somut benzerlikleri barındırır.

3.3. Zıddını yapma

Sack (2001); önemli bir tarihi çevrede yeni yapı tasarımı yapılacağı zaman tek mümkün çarenin mimari tepki kontrast yaratmak olduğunu savunmaktadır. Böylelikle tarihi çevre ile yeni bina arasındaki fark çarpıcı şekilde hissedilebilir olmaktadır. Bu kapsam içerisinde tarihi çevre ile yeni bina arasında bir uyum sağlanmış olacaktır. Bu teknik zıtlıktan karmaşa değil bir ahenk ve düzen oluşturmayı

hedeflemektedir. Kent kullanıcılarına mimarının tarih boyunca geçirdiği değişimi hissettirir. Mevcut mimari, kompozisyonu, malzemeyi, oranları reddederken, yapı genişliği ve yüksekliği konusunda uyum aranmaktadır. Zıtlık, gelişigüzel bir şekilde olmamalı, kendi içinde bütünlüğü olan, ritmik yüzeylerden oluşmalı, malzeme ve renkteki karşıtlıklarla desteklenmelidir. Buna rağmen tarihi çevreye zarar verdiği yöneltildiği oldukça yoğun eleştirilere maruz kalmaktadır (Aydın, 1998).

4. AHMET EFENDİ HAMAMI'NIN VE ÇEVRESİNİN YENİDEN KULLANIMINA YÖNELİK TASARIM YAKLAŞIMLARI

Ahmet Efendi Hamamı ve Aziziye Camii'sini de içine alan adada Konya Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde yazarlardan Dr. Mustafa KORUMAZ tarafından bir stüdyo eğitimi verilmiştir. Stüdyo eğitimi öncesinde problem olarak; Ahmet Efendi Hamamı'nın çevresel algısının kaybolması, Hamam ile Aziziye Camii arasındaki görsel kesintiye neden olan blokların bulunması ve bu bölgede nitelikli bir kentsel mekanın olmaması olarak belirlenmiştir.

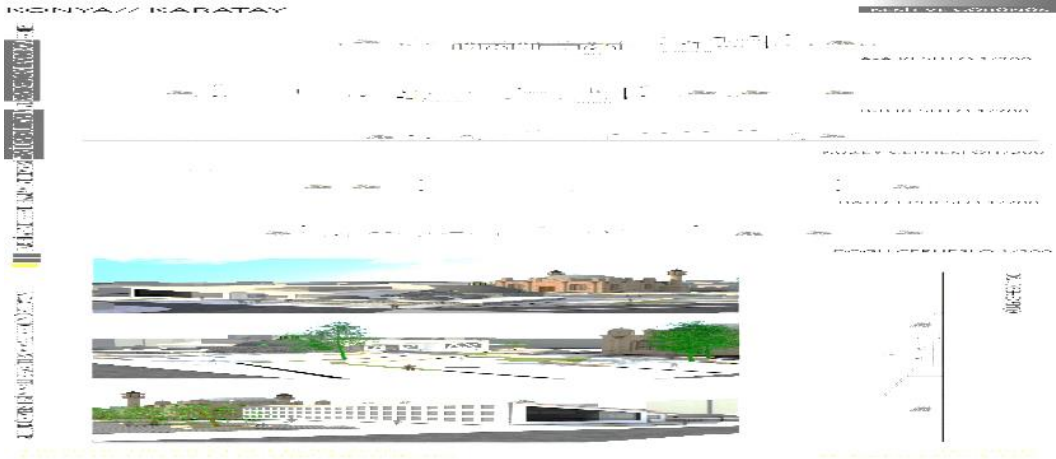
Stüdyo eğitimine katılan öğrenci grupları daha önce tarihi çevre referanslı bir tasarım eğitimi almamalarına ve bu konu ile ilgili genel kültür ötesinde bilgisi olmalarına özen gösterilmiştir. Proje sürecinde yürütücü tarafından eğitim seminerleri verilmiş, tarihi çevrede yeni yapı tasarımında nelere dikkat edilmesi gerektiğine yönelik stüdyo grubunda tartışma ortamı oluşturulmuştur. Özellikle tarihi yapı ve çevre referanslı tasarım teknikleri ve bununla ilgili referans binalar sıkça stüdyo eğitiminin kuramsal bölümünde tartışılmıştır. Tasarım teknikleri ile beraber, kent kimliği, yerin ruhu, kentsel kimlik, tarihi dokuda kullanılacak malzeme seçimleri, fonksiyonlar, kentsel açık ve yarı açık mekanlar ve peyzaj elemanlarına yönelik bilgilendirme seminerleri verilmiş, konu hakkında bilgi paylaşımı yapılmıştır. Hamam için fonksiyon belirleme kriterlerine özen gösterilmiş, konu ile ilgili okumalar yapılmasına özen gösterilmiştir. Baz (2017)'e göre günümüzde Osmanlı hamamları farklı fonksiyonlarla yeniden işlevlendirilebileceği, bunların başlıcaları çarşı, lokanta, mağaza, kültür merkezi, müze, gösteri merkezi gibi fonksiyonlarla hizmet verebileceklerini belirtmektedir. Fakat bu hamamın içinde bulunduğu kent dokusu, çevresindeki yapılaşmalar, kentin gereksinimleri, mekanın büyüklüğü gibi nedenlerle stüdyo katılımcılarına kentsel bir fizibilite çalışması yapılması istenmiş, bu fizibilite çalışması neticesinde fonksiyon belirlenmesine çalışılmıştır. Bu makale kapsamında toplamda 3 öğrenciden oluşan 8 adet proje grubundan 3 adet tasarım çalışmak kapsamında değerlendirilmiştir.

Öneri 1: Geleneksel Müzik Okulu

Bu grup katılımcıları Konya sufi müziklerinin öğretildiği, konserlerin verildiği bir müzik okulunun olması gerektiğini ilgili idare, kültür müdürlükleri ile yapılan görüşmeler sonucunda tespit etmişlerdir. Katılımcılar hamam çevresindeki tüm muhdes uygulamaları kaldırarak hamamın beden duvarlarını algılanabilir şekilde açığa çıkartmışlar, meydan kotlarını hamam yönünde düşürmüşler ve hamam ile doğrudan temas eden hamam kütesine doğru eğimli nötr yüzeyli bir yapı tasarlamışlardır. Yapı malzemesi cam ve beyaz koruyucu sürülmüş bürüt betondur. Hamamın güncel kent kotundan 2 m civarında düşük olmasından dolayı yeni kütlelerin de bu kotu yakalayacak şekilde katlarının yükseklikleri belirlenmiştir (Şekil 17-18-19).

Şekil 17. Öneri 1 Geleneksel Müzik Okulu Hamam ve Meydan Kompozisyonu

Şekil 18. Öneri 1 Geleneksel Müzik Okulu Hamam ve Aziziye Camii Kütlesel İlişkisi

Şekil 19. Öneri 1 Geleneksel Müzik Okulu İle Hamam Arasındaki Kesit İlişkisi

Öneri 2: Alternatif Tıp Merkezi

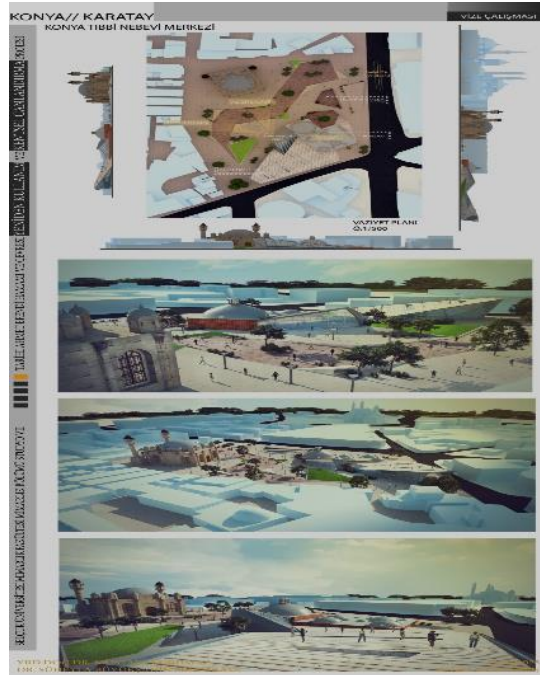
Stüdyo katımcıları konya genelinde yaptıkları çalışmalarda hamam yapılarının geçmişten günümüze şifa merkezleri olduklarını ve halen önemli bir ilginin olduğunu tespit etmişlerdir. Konya genelinde alternatif tıp merkezlerine yoğun ilginin olduğunu bu sektörde hizmet veren işlrmelerle görüşmeleri neticesinde ulaşımlardır. Yeni tasarım tarihi hamam ile doğrudan temas eden, dekonstrüktivist bir tasarım anlayışına sahip, çelik ve cam malzemenin kullanıldığı bir tasarım ortaya koymuştur. Aziziye Camii ve hamam arasında kalan meydanın kuzey-doğu ile güney-batı köşeleri arasında bir yaya sirkülasyonu olduğu yerinde tespit edilmiş, bu sirkülasyonu dikkate alan bir peyzaj düzenlemesi gerçekleştirmişlerdir (Şekil 20-21-22).

Şekil 20. Öneri 2 Alternatif Tıp Merkezi Hamam Yeni Bina Kütlesel İlişkisi

Şekil 21. Öneri 2 Alternatif Tıp Merkezi Hamam ve Aziziye Camii Arasında Kalan Meydan Düzenlemesi

Şekil 22. Öneri 2 Alternatif Tıp Merkezi Vaziyet planı

Öneri 3 Kütüphane

Stüdyo katılımcıları tarihi kent merkezinde oldukça yoğun bir okullu nüfusun olduğunu ve özellikle Karatay Bölgesi kırsal terminalden Konya kent merkezine öğrenci sirkülasyonunun olduğunu tespit etmişlerdir. Yapılan alan çalışması, kırsal alan terminalinden gelen öğrencilerle yapılan görüşmelerde yakınlarda ders çalışmak için uygun bir mekanın bulunmadığı yönünde tespitleri olmuştur. Buna ilaveten tasarım alanına oldukça yakın durumdaki Mevlana Dergahı kuzeyinde yakın dönemde yıkılan il halk kütüphanesinden kaynaklanan gereksinimi de stüdyo katılımcıları tespit etmişlerdir. Stüdyo katılımcıları Konya Eski Fuar alanına yapılan kütüphane binasının yetersizliğini gözlemlemişler ve bu bölgede hamamı kütüphane fonksiyonu ile bütünleştirme kararı almışlardır.

Bu kapsamda hamamı merkez olarak belirleyen, farklı iki kütle olarak fonksiyonları yerleştiren katılımcılar, hamam, Aziziye Camii'yi içine alan dairesel bir meydan tanımlayarak tasarımı şekillendirmişlerdir. Bu öneride nötr cam yüzeyler oluşturulmak istenmiş, alüminyum bir üst örtü ile tarihi binalardan yeni yapı farklılaştırılmıştır. Bu öneri Aziziye Camii'ni kible yönünde kapatması yönü ile jüri eleştirmiştir (Şekil 23-24).

Şekil 23. Öneri 3 Kütüphane Genel Görünüşü

Şekil 24. Öneri 3 Kütüphane Mekanı Genel Yerleşimi

Makale kapsamında sadece 3 projeye yer verilen, stüdyo eğitim sırasında 8 adet üretilen projeler katılımcı jüri önünde değerlendirilmiş, jüri tarafından olumlu ve olumsuz proje yaklaşımları katılımcılara aktarılmıştır. Stüdyo eğitimi sonucunda tarihi çevrede yeni yapı tasarlarken nelere dikkat edilmesi gerektiği, tasarım teknikleri, malzeme kullanımı, fonksiyon seçimi, mekanın ruhu kavramı bağlamında farkındalık oluşmuştur.

5. SONUÇ

Konya Ahmet Efendi Hamamı tarihi kent merkezinde fakat tarihi süreç içerisinde çevresinin kapatılması sebebiyle çok az bilinen bir yapıdır. Yapı Aziziye Camii ile ortak bir meydan oluşturur. Bölgedeki imar faaliyetlerinden dolayı hamamın bir bölümü ve güneyindeki dükkânlar yıkılmıştır. Günümüzde çevresel algısı oldukça az, üst örtüsünde teknik sorunları bulunan, yola terk edilen yönde muhdes bir bayanlar soğukluk bölümünün olduğu, bir kültür mirası olarak ele alınması gereken bir tarihi yapıdır.

Yapı Konya'nın önemli kentsel çevresinde yer alması sebebiyle konu bağımsız düşünülemez, özellikle Aziziye Camii ile beraber entegre edilen, çevresindeki muhdes yapılardan kurtulmuş bir kentsel merkez gereksinimi vardır. Bu merkez özellikle Mevlana Dergahı'na oldukça yakın ve doğrudan bağlanan bir yaya taşıt aksı mevcuttur. Bu düzenleme ile Mevlana Dergahı ziyaretlerinden sonra tarihi ticaret merkezini ziyaret edecek turistler için referans bir alandır.

Bu konu ile ilgili kentsel ölçekte ve tarihi çevrede nasıl bir tasarım gerçekleştirilir sorununa deneysel bir stüdyo çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada tarihi hamamın çevresinin güncel yapılardan arındırılması ve çevresel olarak algılanmasının önemi stüdyo eğitimi sırasında ortak bir fikir olmuştur.

Hamamın 2 m kadar gömülmüş olması ve hamam çevresindeki yapılar temizlendiğinde hamam ve Aziziye Camii arasındaki alanda bir kentsel tanımsız alan oluşabileceği gerekçesi ile bu alanın yeniden işlevlendirilmesi düşünülmüştür. Yeniden işlevlendirilen üç örnek, geleneksel müzik okulu, alternatif tıp merkezi ve kütüphanedir. Bu üç önerinin temel odaklandığı nokta hamamın yalnız bırakmadan çevresel algısını kuvvetlendirmektir.

Stüdyo eğitimi sonuç ürünleri gözlemlendiğinde daha önce fikir sahibi olmadıkları tarihi çevrede yeni yapı tasarımı ile ilgili bilgi birikimlerini artırdıkları, Ahmet Efendi Hamamı tasarımı özelinde bu birikimleri pratiğe geçirdikleri gözlemlenmiştir. Sonuç ürünlerin sosyal medyada tartışılması, proje sergileri kentsel bir problemin farkındalığını artırmıştır. Stüdyo katılımcıları öğrencilerinde meslek pratikleri sırasında tarihi çevre ve yeni yapı arasındaki bağlamsal ilişkinin farkında olarak üretim yapacaklardır.

KAYNAKÇA

- AĞAOĞLU, S. (1996), *Konya Şer'iyeye Sicillerine göre Şeyh Ahmet Efendi Vakfı Eserleri ve Vakfiyeleri*, SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- AKÇURA, N. (1992). Günümüzde Tarihi Çevre Korunması Konusunda Görüşler. *Mimarlık Dergisi*(4), 17.
- AYDIN, E., 1998, *Tarihi Çevre İçindeki Yeni Yapılaşmanın Uygulama Sonuçları*, Mimar Sinan Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul
- BAZ, T. N., 2017, *Bergama'da Osmanlı Dönemi Hamam Yapılarının Koruma Sorunları ve İlkesel Bağlamda Yeniden İşlevlendirme Yaklaşımları: Tabaklar Hamamı Örneği*, DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- BRANCA, A. F. v. (1979). Tarihsel Çevrede Yapı Eylemi. *Mimarlık Dergisi*(1), 45-46.
- ERKARTAL, P. Ö., & Özüer, M. O. (2015). Imitation Versus Ignoring Historical Pattern? In Ş. Ö. Gür, A. N. Evcil, & P. Ö. Erkartal (Eds.), *Fill in The Blanks Fener-Balat Workshop* (pp. 145-155). İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- GOLDING, F. (2001). *Builng in Contex New Development in Historic Areas*. London: English Heritage.
- KANAT, D.İ., (2007). *Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Uygulamalarının İrdelenmesi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 44-46.
- KAPUBAĞLI, S. (2004). *Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma ve İstanbul Örneğinde İnfill Uygulamaların Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi
- KARAKUL, Ö. (2009). Değişim, Süreklilik, Uyum Üçgeninde Tarihi Çevrede Yeni Yapı. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya Dergisi*(14), 50-57.
- KARATOSUN, M. B. (2010). Geleneksel Dokularda Yeni Yapı Tasarımı: Alaçatı Örneğinin İncelenmesi. *Ege Mimarlık*, 4(75), 32-35.
- KONYALI İ.H. (1964), *Abideleri v Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Konya, s.1070-1071
- KORUMAZ, M. (2003), *Tarihi Yapılara Yeni İlavelerin İstanbul Örneğinde Değerlendirilmesi*, SÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya
- KUBAN D. (2000), *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama*, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları
- KÜÇÜKDAĞ Y. (1992), *Konya'da bir Mevlevi Manzumesi (Piri Mehmet Paşa Zaviyesi ve Vakfiyesi) IX. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara, s. 70-161
- MADRAN, E., & Özgönül, N. (2005). *Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması*, Ankara: Mimarlar Odası Yayını.
- MİDİLLİ SARI, R. (2005). *Tarihi Çevre İçerisindeki Tasarımlarda –izimler, Modernizm, Postmodernizm, Dekonstrüktivizm*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 30-31, 42.

- ÖÇ, T. ve ark., (2010). Design in Historic Urban Quarters, *Led Online Electronic Archive of Academic and Literary Texts*, 52,53,54,71
- ÖNDER M. (1962), *Mevlana Şehri Konya*, s.256
- SACK, M. (2001). Eski ve Yeninin Bütünleşmesi. *Mimarlık Dergisi*(1), 44-45.
- ULUŞAHİN, H. (1992), *Korunması Gerekli Bina Ve Çevrelere Yapılan Eklerin Değerlendirilmesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.21
- VELİOĞLU, A. (1992). *Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- ZEREN T.M. (2010), *Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu*, İstanbul, Yalın Yayıncılık, Birinci Basım